

Alles nieuw door de liefde

Vijfde zondag van Pasen - 28 april 2013

gelezen: Handeling 14, 21-27; Psalm 67; Openbaring 21, 1-5a; Johannes 13, 31-33a.34-35

Overweging

ERIK BORGMAN

1.

De evangelist Johannes is er een meester in om in een paar zinnen alles aan de orde te stellen waar het in de geschiedenis van Jezus, en waar het in onze geschiedenis als we die zien in het licht daarvan, Johannes is er een meester in om in een paar zinnen alles aan de orde te stellen waar het in de geschiedenis van Jezus om gaat. Hij plaatst zijn lezers als het ware steeds opnieuw voor de vraag: wat betekenen heil en bevrijding, opstanding en nieuw leven hier, in deze situatie? En die betekenis is nooit vanzelfsprekend.

We kennen ons leven immers maar al te goed. We proberen het wel te verdringen, maar op onze heldere momenten kunnen we niet ontkomen aan het inzicht dat het altijd op zijn best een zootje is, en op zijn slechts een verzameling van angst en pijn, onzekerheid en bedreiging. Altijd is het vele malen waarschijnlijker dat morgen even grijs zal zijn als vandaag dan dat het tot een doorbraak komt. Altijd is het vele malen waarschijnlijker dat de zaken zich verder ten kwade zullen keren – dat de economische crisis zich verdiept, dat het fundamentalisme het wint in het Midden-Oosten, dat de zorg onbetaalbaar zal worden, dat de chemotherapie bij dat familielid niet echt aanslaat – altijd is het vele malen waarschijnlijker dat de zaken zich verder ten kwade, dan dat ze zich ten goede zullen keren.

Over dit leven gaat het bij Johannes. ‘De duivel had reeds aan Judas Iskariot, de zoon van Simon, het plan ingegeven om hem over te leveren’, heet het bij het begin van het relaas van Johannes over het Paasfeest dat Jezus viert met zijn leerlingen. Pasen was voor hen de gedachtenis van de bevrijding uit de slavernij, en daarin de viering van Gods blijvende bevrijdende betrokkenheid. De situatie is er echter vooral een van beklemming. De toekomst zal naar het zich laat aanzien eerder gevangenschap zijn dan bevrijding, eerder ondergang in de dood dan uittocht uit verdrukking.

Maar dan doorbreekt Jezus de impasse. ‘In het bewustzijn dat de Vader Hem alles in handen had gegeven’, vertelt Johannes, ‘en dat Hij van God was uitgegaan en naar God terugkeerde’ stond Jezus van tafel op, legde zijn bovenkleden af, omgorde zich met een linnen doek en waste de voeten van alle aanwezigen – inclusief die van Judas, die zich als zijn vijand aan het opstellen is. Jezus bewaart op deze manier temidden van de groeiende tegenstelling de liefde die van God is en belichaamt zo tegenover de oprukkende dood het leven. Zo is het om ze te zeggen, terwijl Goede Vrijdag nog voor de deur staat, niettemin en temidden van alle wirwar en dreiging toch al Pasen.

2.

Dit is de achtergrond waartegen het evangelie van vanmorgen zich afspeelt. Er is pijn door teleurstelling, er is dreiging van verraad als reactie op de teleurstelling, er is angst vanwege het verraad. Alle hoop lijkt verdampt, alle liefde lijkt dood. Maar in deze situatie zegt Jezus tot onze verbijstering: *Nu* is de Mensenzoon verheerlijkt. *Nu*, terwijl Hij zich samen met zijn leerlingen nog even schuilhoudt voor wat komt, *hier*, terwijl er net iemand weggelopen is om ervoor te zorgen dat wat dreigt ook werkelijk gaat gebeuren. *Hier* wordt Gods grootheid definitief zichtbaar, *nu* laat Hij zien dat hij bezig is alles nieuw te maken. Niet nieuw zoals bij ons dingen steeds weer worden verkocht als ‘nieuw’. Dat nieuwe is een verbeterde versie van het oude. Het nieuwe dat Jezus verkondigt en belichaamt, het nieuwe dat wij geroepen zijn om te belichamen en te verkondigen,

door, met en in Jezus, het nieuwe waar Jezus ons toe roept is *kwalitatief* nieuw. Het is de blijvende vernieuwing van de liefde.

Wie liefheeft ziet met steeds nieuwe ogen en ziet daardoor ook steeds nieuwe dingen. De liefde waar Jezus het over heeft als Hij zijn leerlingen aanspoort lief te hebben, is niet de liefde die mensen in elkaar op doet gaan, alleen maar aandacht doet hebben voor elkaar, of dat nu gaat om elkaars lichaam is of elkaars geest, elkaars woorden of elkaars aanrakingen. Die liefde sluit af, De liefde waar het Jezus echter om gaat, die liefde breekt open. Als Jezus na zijn dood en verrijzenis aan Petrus verschijnt, vraagt Hij of deze hem liefheeft. Petrus antwoordt dat hij van harte Jezus' vriend is, van hem houdt als persoon, graag in zijn gezelschap verkeert, zich niets weldadigers kan voorstellen dan zijn woorden te horen, en te mogen delen in zijn gedachten en zijn inzichten. Maar Jezus maakt aan Petrus duidelijk dat het hem om iets anders gaat.

Vriendschap met Jezus betekent niet opgaan in Jezus als persoon, maar zelf liefhebben zoals Jezus liefheeft. 'Jullie zijn mijn vrienden als jullie doen wat ik jullie gebiedt,' zegt Jezus. 'Dit is mijn gebod: dat jullie elkaar liefhebben, zoals ik jullie heb liefgehad' (Joh. 15, 14.12). Hier loopt ook het evangelie van vandaag op uit: 'Hieruit zal men kunnen opmaken dat jullie mijn leerlingen zijn: als jullie je in de omgang met elkaar laten bepalen door de liefde.'

3.

Het is een vreemde formulering, de slotzin van het evangelie van vanmorgen: 'Hieruit zullen allen kunnen opmaken dat jullie mijn leerlingen zijn: als jullie de liefde onder elkaar bewaren', lezen we. Letterlijk staat er in het Grieks: 'dat jullie liefde hebben onder elkaar'. Het gaat er niet om dat de leerlingen van Jezus de liefdeloze wereld bestrijden met de kracht van hun liefde, het is niet onze taak om met behulp van onze liefde de haat en de onverschilligheid te verdrijven – alsof dat ooit in ons vermogen zou liggen, alsof onze liefde daar ooit groot genoeg voor kan zijn! In plaats daarvan is ons opgedragen de liefde te bewaren als band tussen ons, als dat wat ons met elkaar verbindt en ons in leven houdt, als dat wat ons gegeven wordt en ons tot geven uitnodigt.

Wie ervan overtuigd is dat alles onvermijdelijk zal terugvallen in de dood waaraan het per ongeluk tijdelijk is ontsnapt, wie de wereld ziet als plaats waar geweld regeert en de samenleving als een koninkrijk waarvan de strijd van allen tegen allen en het recht van de sterkste de grondwet vormen, die zal ertoe geneigd zijn in zichzelf de strijd en het geweld te cultiveren. De boodschap van Pasen is daartegenover dat de liefde regeert. Wat we hebben, hebben we niet omdat we het hebben weten te veroveren, of dat het ons door een of ander blind toeval ten deel gevallen is, Wat we hebben, hebben we omdat het ons uit overlopende liefde gegund wordt. Dat we er zijn en dat we zijn wie we zijn, komt doordat er voor ons werd ingestaan: door ouders, onderwijzers en leraren, door broers en zussen, vrienden en vriendinnen, door collega's en leidinggevenden – en achter en in dit alles door God. Wat we zijn en wie we zijn danken we aan wat ons uit betrokkenheid, verbondenheid en solidariteit gegeven is en wordt; dit inzicht vraagt van ons dat ook wij uit betrokkenheid, verbondenheid en solidariteit met anderen leven. Jezus heeft voorgedaan wat dat betekent, en de gemeenschappen die zich in zijn Naam samen laten roepen zijn plaatsen waar mensen proberen te ontdekken wat dit voor hen en in hun situatie betekent, door dit leven gezamenlijk in te oefenen – tenminste, daartoe zijn wij geroepen.

Wie mocht denken dat dit gebaseerd is op een wat al te rooskleurig beeld van het menselijk bestaan, op een mooi, maar volstrekt irreeel idee, heeft gelijk en ongelijk. Jezus zelf maakt duidelijk dat wie als Hij het ware leven onthult, hoogst omstreden zal worden en dat de compromisloze inzet ervoor gevaarlijk is. We kennen de afloop van Jezus' leven en Hij waarschuwt dat zoals zijn liefde haat oproept, ook onze liefde haat zal oproepen, strijd en tegenstand die levensbedreigend kunnen zijn. Maar de verkondiging van Pasen is dat in wat bedreigd wordt en keer op keer lijkt onder te gaan, niettemin Gods toekomst schuil gaat. Als Judas de gemeenschap rondom Jezus de rug toekeert en zijn heil zoekt bij degenen met macht, lijkt hij een zinkend schip te verlaten. Hij snijdt zichzelf echter af van het leven dat zich in Jezus'

liefdevolle overgave aandient en dat sinds Pasen bezig is definitief door te breken.

4.

Voor de eerste christenen wat het feit dat hun boodschap van hoop en bevrijding zo'n onverwacht succes had, ook al leidde dat tot gewelddadige conflicten, soms met dodelijke afloop, een teken van de kracht van God zoals die zich uitdrukte in de verrijzenis van Jezus. Wij konden hiervan iets opvangen in de eerste lezing. Wij zouden temidden van secularisatie en ontkerkelijking gemakkelijk het idee kunnen hebben dat een dergelijk tegendraads succes niet meer dan deze tijd is. Maar als we constateren dat geloof en kerk in de huidige vorm geen toekomst lijken te hebben, zouden wij ons misschien vooral de vraag moeten stellen in hoeverre we ons er werkelijk op toeleggen de liefde onder elkaar te bewaren en zo het goede nieuws te verkondigen dat de liefde de grondslag is van het menselijk bestaan en de oorsprong van alles wat is.

Omdat de liefde de oorsprong en de grondslag is van alles wat is, daarom is het ook de aankondiging van de toekomst. In de Openbaring schildert Johannes de Ziener met felle kleuren en in een explosie van beelden het dodelijke geweld dat onze wereld in zijn greep lijkt te hebben. Maar temidden hiervan zijn er steeds mensen die zich niet laten intimideren en meeslepen, zich niet laten wijsmaken dat wie wil overleven zich moet aanpassen aan de oorlogslogica. Mensen die elkaar hoog houden, leven geven, zorg verlenen, een woonplaats gunnen, troost geven, bevestiging en hoop bieden. Wat er ook verkondigd wordt door onze machthebbers en in onze media, op deze plaatsen woont God onder de mensen, in deze mensen leeft het nieuwe Jeruzalem en waar dit gebeurt scheidt God de nieuwe hemel en de nieuwe aarde, waar het leven zal zijn wat het behoort te zijn.

Zie, in de blijvende nieuwheid van de liefde, maakt Hij alle dingen nieuw.